

ANNA LASZUK

SYSTEM EWIDENCJI ZASOBU ARCHIWALNEGO SEZAM

Zastosowanie komputerów w działalności archiwów państwowych sięga 1991 r. W ciągu sześciu lat, które upłynęły od tej pory, poczyniono znaczny postęp zarówno w zakresie wyposażenia instytucji w sprzęt, przyzwyczajania i nauczania pracowników prawidłowej jego obsługi, jak i w dziedzinie rozszerzania zastosowania komputerów. Początkowo traktowane jako sprawne maszyny do pisania, stały się w końcu, przy pomocy odpowiednich programów, narzędziem do obsługi pracy biurowej i księgowości, do przygotowywania publikacji do druku, do wykonywania obliczeń i wykresów, a przede wszystkim do zbierania informacji w uporządkowanej formie. W 1997 r. funkcjonuje w archiwach państwowych (3 archiwa centralne, 29 terenowych i 58 oddziałów) kilkaset baz danych. Większość z nich została utworzona w poszczególnych instytucjach i mają one charakter unikalny¹. Od 1996 r. przygotowano jednak i przekazano do pracy kilka jednolitych baz danych, obejmujących podstawowe zagadnienia działalności archiwów.

Pierwszym z programów był tzw. Spis Zespołów. Prace nad nim rozpoczęto już w 1993 r. Jego robocza nazwa została zmieniona i brzmi w wersji ostatecznej System Ewidencji Zasobu Archiwalnego (SEZAM).

Inne bazy danych, które już istnieją we wszystkich archiwach państwowych lub wkrótce do nich trafią, to:

– ELA (Ewidencje Ludności w Archiwach) – wykaz spisów ludności przechowywanych w archiwach państwowych; planowane jest opublikowanie bazy na CD ROM-ie i coroczna aktualizacja danych w skali ogólnopolskiej; program – Access;

– SUMA (System Udostępniania Materiałów Archiwalnych) – służy do obsługi pracowni naukowych, rejestracji użytkowników, tematów ich prac badawczych, kontroli udostępniania materiałów archiwalnych, a dołączone

¹ Por. A. Laszuk, *Bazy danych w archiwach państwowych*, w: *Archiwa polskie wobec wyzwań XXI wieku. Pamiętnik III Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Toruń, 2-4 września 1997*, t. 1, Radom 1997, s. 231-239.

do niej przykładowe raporty umożliwiają tworzenie różnych zestawień statystycznych do celów sprawozdawczych i są podstawą badania potrzeb użytkowników pracowni naukowych; program – Access;

– SCRINIUM – służy do opisu dokumentów wytworzonych do końca XVIII w. z uwzględnieniem różnorodnych elementów zarówno formalnych, jak charakteryzujących treść; program – Access;

– PRADZIAD (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego) – służy do gromadzenia informacji o przechowywanych w archiwach aktach metrykalnych i stanu cywilnego; w 1998 r. dane mają być częściowo opublikowane w formie książkowej; przewiduje się sukcesywne uzupełnianie bazy i jej publikacje na CD ROM-ie; program – Access;

– IZA (Inwentarz Zespołów Archiwalnych) – służy do opracowania inwentarza dokumentacji aktowej w formie tradycyjnej poszerzonej o słowa kluczowe geograficzne, osobowe i rzeczowe; program – Excel i Access;

– TOPOGRAF – inwentarz topograficzny rejestrujący ułożenie zespołów w magazynach archiwalnych; program – Access;

W przygotowaniu są kolejne bazy danych: Komputerowa Informacja Techniczna (KITA) – jednolity opis dokumentacji technicznej; dokumentacja nadzoru nad narastającym zasobem; księga nabytków i ubytków. Prace nad nimi koordynowane są przez Centralny Ośrodek Informacji Archiwalnej działający przy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. W dalszej przyszłości powstać mają bazy danych do rejestracji kwerend, ewidencji mikrofilmów zasobów obcych i własnych, opis pieczęci i innej dokumentacji nieaktowej.

Podstawowe znaczenie ma w archiwach państwowych w chwili obecnej baza danych SEZAM. Pierwotna jej nazwa – Spis Zespołów – nawiązuje do jednego z podstawowych środków ewidencyjnych, stosowanych tradycyjnie w archiwach państwowych i wskazuje na jej rodowód. SEZAM pomyślany został jako baza danych rejestrująca zasób na poziomie zespołu.

Zawiera ona wszystkie elementy występujące w tradycyjnym spisie zespołów oraz dodatkowe informacje, które do tej pory były umieszczane w karcie zespołu lub pomijane w dotychczasowych środkach ewidencyjnych. W przyszłości planowane jest połączenie SEZAM-u z innymi bazami danych w jednolity system wspomagający pracę archiwum.

Prace nad tym programem rozpoczęli w 1993 r. Andrzej Biernat i Witold Sołtys. Pierwsza jego wersja powstała w oparciu o program dBase. W trakcie opracowywania tego systemu autorzy starali się pogodzić obowiązujące dotychczas zasady archiwistyki z powstałym niedawno standardem opisu archiwaliów Międzynarodowej Rady Archiwów (ISAD [G]) oraz z polską wersją standardu opisu (FOPAR) autorstwa prof. Bohdana Ryszewskiego². W niektó-

² B. Ryszewski, *Problemy komputeryzacji archiwów*, Toruń 1994; *Międzynarodowy standard opisu archiwalnego. Część ogólna ISAD(G)*, Warszawa 1995.

rych miejscach, z braku konkretnych przepisów metodycznych, zmuszeni byli do przyjęcia nowych, nieco kontrowersyjnych rozwiązań. Wprowadzono też kilka nowych terminów (czasem zaczerpniętych z polskiego tłumaczenia ISAD[G]) do opisania rzeczywistości archiwalnej, np. numer archiwum (nadany archiwom po raz pierwszy i stanowiący jego identyfikator)³, ciąg dalszy (CD) numeru zespołu, nazwa główna i inne nazwy twórcy zespołu, daty właściwe, daty dokładne i zbliżone.

W 1995 r. SEZAM został skonwertowany na program FoxPro (wersja 2.5). Wersję próbną testowano w kilku archiwach państwowych, a założenia merytoryczne były przedmiotem dyskusji kilku komisji metodycznych. SEZAM był recenzowany i poddany ocenie Centralnej Komisji Metodycznej archiwów państwowych, która zatwierdziła go do stosowania w państwowej służbie archiwalnej. W 1996 r. ukończono jego opracowanie. W ostatnim etapie prac wzięli udział: Marek Ciechociński, Anna Laszuk i Adam Ostrowski. W 1996 r. wprowadzono aplikację do stosowania w tych archiwach, które wyposażone były w komputery, a w 1997 r. trafiła ona do kolejnych placówek archiwalnych. Wpisywane w nich dane o własnym zasobie gromadzone są w Centralnym Ośrodku Informacji Archiwalnej, gdzie powstaje ogólnopolska baza łącząca dane ze wszystkich archiwów państwowych. Do końca września zebrano już informacje z prawie czterdziestu archiwów i ich oddziałów zamiejscowych.

Wprowadzenie SEZAM-u do obowiązkowego stosowania we wszystkich archiwach podległych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych miało na celu: usprawnienie opisu i wyszukiwania informacji o zasobie archiwalnym w jednym archiwum oraz w skali ogólnopolskiej; ustalenie liczby zespołów rozbitych między kilka archiwów i rozważenie możliwości ich połączenia fizycznego lub ewidencyjnego; eliminowanie różnych nazw stosowanych do takich samych typów zespołów i zbiorów – ujednoczenie nazewnictwa; usprawnienie i pomoc w planowaniu opracowania zasobu; pomoc w zarządzaniu zasobem i sporządzaniu sprawozdań.

W celu uniknięcia wprowadzania niewłaściwych informacji, program został wyposażony w wewnętrzne zabezpieczenia. Widoczne są one jako dwa rodzaje pojawiających się na ekranie komunikatów:

– komunikaty ostrzegawcze (systemowe) – w trakcie wpisywania błędnych danych – w szarym okienku w prawym górnym rogu ekranu zawierają, po słowie *Range*; zakres obowiązujący dla wpisywanej wartości liczbowej;

– komunikaty informacyjne – przy próbach ustawienia lub zapamiętywania błędnych danych; informują o błędach i wskazują miejsce ich popełnienia.

SEZAM składa się z dwóch części – „Edytora” i „Przeglądarki”. Pierwsza część służy do wprowadzania, uzupełniania i poprawiania danych, druga do wyszukiwania żądanych informacji.

³ Por. *Międzynarodowy standard*, s. 12; Ryszewski, dz. cyt., s. 41.

„Edytor” zbudowany jest z kilku ekranów. W pierwszym z nich, zwanym *Zespół*, wprowadza się podstawowe elementy opisu zespołu (zbioru) lub zbioru szczątków zespołów. W związku z tym, że wszystkie archiwa państwowe otrzymały własny numer, który jest niepowtarzalny, niezmienny i niezbywalny⁴, dla każdego z tych archiwów sporządza się specjalną wersję SEZAM-u. Wpisany jest do niej na stałe numer tego archiwum, który pojawia się w ekranie *Zespół* jako pierwszy z trzech składników kodu opisywanego obiektu. Oprócz niego w skład kodu wchodzi numer zespołu i ciąg dalszy numeru.

Opis obiektu (zespołu, zbioru, zbioru szczątków zespołów) rozpoczyna się od wpisania jego numeru. Jest to numer ewidencyjny nadany obiektowi w obrębie danego archiwum, tzn. występujący na karcie zespołu A, AN lub B oraz w tradycyjnym spisie zespołów. Przy tym numerze, niezależnie od dotychczasowej praktyki stosowanej w archiwum, nie podaje się dodatkowych elementów pomocniczych, np. nr oddziału, sekcji itp. Numer ten jest nienaruszalny. Nie można zmieniać numeru raz nadanego. Zostaje on związany na stałe z określonym obiektem archiwalnym.

Kolejną wpisywaną informacją jest nazwa główna zespołu, zbioru lub zbioru szczątków zespołów. Podaje się nazwę zespołu występującą w tradycyjnym spisie zespołów w języku polskim. Nazwa ta powinna pokrywać się z nazwą zespołu podaną w rubryce 1 karty A zespołu lub na karcie B oraz z nazwą inwentarza archiwalnego danego zespołu⁵. W SEZAM-ie została ona umownie określona nazwą główną i oznaczona symbolem „G”. W przypadku, jeśli kolejnemu numerowi zespołu nie towarzyszy nazwa zespołu, wtedy w polu nazwa zespołu wpisuje się słowo *vacat*, a po nim informacje dotyczące jego losu, np. o tym, że został on włączony do innego zespołu, przeniesiony do innego archiwum, został wybrakowany, zaginął lub że numer został pozostawiony jako pusty i przeznaczony na spodziewany nabytek itp.

Kolejnym krokiem jest wybranie z selektora typu opisywanego obiektu: *zespół* lub *zbiór szczątków (zespołów)*. Typem *zespół* określamy też zbiory. Wybranie typu *zespół* umożliwia w dalszej części aplikacji wpisywanie danych dotyczących zawartych w nim sukcesji, natomiast wybranie typu *zbiór szczątków (zespołów)* umożliwia wpisywanie danych dotyczących szczątków zespołów.

---

⁴ Początkowo nadano numery 91 archiwom i oddziałom istniejącym na początku 1996 r. Od tego czasu zlikwidowano kilka oddziałów, a ich numery pozostały puste. Dwie ekspozytury podniesiono do rangi oddziałów i one otrzymały kolejne numery. Numery te funkcjonują również w innych bazach danych tworzonych w archiwach państwowych i umożliwiają ich identyfikację w przypadku łączenia danych we wspólnej ogólnopolskiej bazie. Numery takie mogą otrzymać wszystkie archiwa zainteresowane wprowadzeniem do swojej pracy baz danych stosowanych w archiwach państwowych.

⁵ Zarządzenie nr 19 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 2 czerwca 1972 r. W sprawie prowadzenia kartoteki zespołów (zbiorów) w archiwach państwowych.

Po określeniu typu opisywanego obiektu wpisujemy, w odpowiednich polach, daty krańcowe: pierwszy rok anteriorów, rok początkowy dokumentacji z okresu działania aktotwórcy, rok końcowy dokumentacji z okresu działania aktotwórcy oraz ostatni rok posteriorów.

Istotnym elementem opisywanego obiektu jest jego rozmiar. Podaje się go w metrach bieżących i jednostkach archiwalnych. Jest to aktualny rozmiar zespołu podawany dotychczas w tradycyjnym spisie zespołów i na karcie zespołu. Podawany rozmiar dotyczy tylko materiałów archiwalnych (akt kategorii A). Oddzielnie podaje się w metrach bieżących i jednostkach archiwalnych rozmiar akt kategorii B przejętych razem z zespołem. Dla zespołów niezinventaryzowanych, jeśli nie jest ewidentnie wydzielona dokumentacja niearchiwalna (akta kategorii B), wszystkie występujące w nich akta (i inne materiały) uważane są tymczasowo za kategorię A. Dodatkowo podaje się w metrach bieżących i jednostkach archiwalnych rozmiar opracowanej części zespołu (zbioru, zbioru szczątków zespołów), tzn. takiej, która posiada inwentarz książkowy lub kartkowy zatwierdzony przez Komisję Metodyczną. Przewidziane jest także miejsce na wpisanie – w jednostkach archiwalnych – jaka część opisywanego zespołu została zmikrofilmowana.

Ostatnią informacją, którą wpisuje się obowiązkowo w ekranie *Zespół*, jest symbol karty zespołu (zbioru, zbioru szczątków zespołu), a więc A lub B, lub AN, lub A i B jeśli dany zespół ma te dwie karty. Symbol karty zespołu można wybrać z selektora.

Te archiwa, które obok numeru ciągłego nadają zespołom także numery: oddziału, sekcji oraz dodatkowe numery w obrębie oddziału miejscowego mogą je zarejestrować w bazie danych w odrębnym polu zwanym numer lokalny zespołu (zbioru, zbioru szczątków zespołów).

Podstawowy opis zespołu można pogłębiać, podając informacje, które na ogół występują w karcie zespołu lub w inwentarzu. Służą do tego trzy dodatkowe ekrany wprowadzania danych. Pierwszy z nich *Nazwy* umożliwia wpisywanie różnych wersji nazwy zespołu:

- nazwy obcojęzycznej – pierwotnej, obcojęzycznej nazwy aktotwórcy, o ile taka istniała w okresie jego funkcjonowania;

- innych nazw aktotwórcy – czyli wszystkich dających się ustalić nazw twórcy zespołu, które obowiązywały w trakcie jego funkcjonowania, a później zostały zmienione i nie zostały uwiecznione w archiwum w formie nazwy głównej;

- dawnych nazw zespołu – czyli nazw zespołu obowiązujących dawniej w archiwum, a później zmienionych na mocy decyzji Komisji Metodycznej lub w trakcie ponownego opracowania; nazwy takie często funkcjonują w literaturze historycznej.

Kolejny dodatkowy ekran *Daty*, umożliwia wpisywanie dokładnych danych o czasie wytworzenia dokumentacji. Pozwala on na pokazanie ciągłości lub luk

chronologicznych materiałów archiwalnych zarówno z okresu działalności aktotwórcy (tzw. daty właściwe), jak i w odniesieniu do anteriorów i posteriorów. Oddzielnie podawane są daty krańcowe dokumentacji niearchiwalnej (akt kategorii B), o ile taka została przejęta razem z zespołem.

W osobnym ekranie *Pomoce* podaje się wszystkie pomoce archiwalne istniejące zarówno dla całego zespołu (zbioru, zbioru szczątków zespołów), jak i dla jego części – sukcesji, podzespołu, szczątków zespołu. Nazwy pomocy wybiera się z załączonej listy, która obejmuje najczęściej spotykane w archiwach: inwentarz drukowany, inwentarz książkowy, inwentarz kartkowy przyjęty (przez komisję metodyczną) inwentarz kartkowy roboczy, spis zdawczo-odbiorczy, przewodnik po zespole, sumariusz, indeks osobowy, indeks nazw geograficznych, indeks rzeczowy oraz – dla pozostałych pomocy funkcjonujących w archiwum – inny rodzaj pomocy.

Aplikacja SEZAM pozwala także na równie dokładne, jak w przypadku całego zespołu (zbioru, zbioru szczątków zespołów), opisanie sukcesji lub szczątków zespołu. W zależności od tego, jak określono typ opisywanego obiektu w ekranie *Zespół*, automatycznie otwarty zostanie ekran wprowadzania danych o sukcesji bądź o szczątku zespołu. Każda część zespołu (sukcesja) lub zbioru szczątków zespołów powinna posiadać swój własny numer w obrębie opisywanego wcześniej obiektu, tzw. ciąg dalszy numeru. W przypadku *sukcesji* jest to *numerus currens* nadawany *ad hoc* (automatycznie) każdej nowo-wpisywanej nazwie w kolejności wpisywania. W przypadku *szczątku zespołu* jest to numer porządkowy szczątku nadany w obrębie zbioru szczątków zespołów, uwidaczniany dotąd na karcie B lub w rubryce 14 karty A.

Jako nazwę główną sukcesji (biernej i czynnej) czyli materiałów archiwalnych odziedziczonych przez aktotwórcę, podaje się nazwę twórcy pozostałości aktowej (sukcesodawcy), którego materiały archiwalne znajdują się w zespole mającym nazwę sukcesora. Są to m.in. nazwy aktotwórców, których materiały archiwalne znalazły się w opisywanym zespole w drodze dziedziczenia. Pozostałe dane zarówno o sukcesjach, jak i o szczątkach, które są umieszczane w bazie, są analogiczne do podanych w odniesieniu do całego zespołu lub zbioru szczątków zespołów.

Drużną część SEZAM-u – „Przeglądarka” – jest aplikacją służącą tylko do przeglądania i wyszukiwania informacji wprowadzonych w aplikacji „Edytor”. Nie wprowadza się w niej zmian ani nie wpisuje nowych danych.

„Przeglądarka” składa się z 5 tabel widocznych jednocześnie. Nadrzędną tabelą jest tabela „Lista Nazw”. Zawiera ona listę wszystkich wpisanych do bazy nazw zespołów (zbiorów, zbiorów szczątków zespołów, sukcesji, szczątków zespołów), zarówno głównych, jak i obcojęzycznych, dawnych i innych. Lista ta jest przeszukiwalna. Wybranie i podświetlenie określonej nazwy sprawia, że w pozostałych tabelach ukazują się uaktualniające się dane dotyczące obiektu, którego nazwa została wybrana.

Tabela „Wybrany zespół” zawiera numery: archiwum, zespołu (zbioru), ciąg dalszy numeru i numer lokalny oraz typ opisywanego obiektu.

Tabela „Daty” zawiera dokładne daty właściwe, anteriora i posteriora oraz daty akt kategorii B.

Tabela „Pomoce” pokazuje rodzaje i liczbę pomocy archiwalnych, sporządzonych do wybranego zespołu (zbioru).

Tabela „Nazwy” pokazuje wszystkie nazwy, które posiadał lub posiada wybrany obiekt.

Dodatkowe syntetyczne informacje o zespole (zbiorze, zbiorze szczątków zespołów) wybranym w tabeli „Lista Nazw” można uzyskać przy pomocy menu Info. Ukazuje ono dane wprowadzone do bazy: numer archiwum i zespołu, całkowite daty krańcowe dokumentacji, rozmiary w metrach bieżących i jednostkach archiwalnych, rodzaj karty zespołu i numer lokalny, a także wartości wyliczane, które nie zostały wcześniej wpisane, tzn. rozmiar nieopracowanej części zespołu (zbioru, zbioru szczątków zespołów) oraz łączny rozmiar akt kategorii A i B przejętych po aktotwórcy.

Dokładne informacje o miejscu przechowywania zespołu (nazwę, adres i telefon instytucji) można uzyskać przy pomocy menu Archiwa opcja Informacje.

Poszukiwanie określonego zespołu można prowadzić na dwa sposoby. Pierwszy z nich to typowa funkcja Windows wspólna dla edytorów i baz danych (Edycja – Znajdź). Umożliwia ona przegląd tabeli w poszukiwaniu podanego ciągu znaków i zatrzymuje się na pierwszym rekordzie spełniającym zadany warunek. Drugi sposób, to poszukiwanie przy pomocy menu Filtr. Umożliwia ono wpisanie jednego lub dwóch poszukiwanych ciągów znaków. Wynikiem tego wyszukiwania jest wybranie wszystkich tych zespołów, których nazwy spełniają podany warunek – jeden lub dwa jednocześnie. W tabeli „Lista Nazw” zostaną pokazane tylko ich nazwy. Menu Filtr umożliwia też sortowanie nazw zespołów ukazujących się w tabeli „Lista Nazw” – zarówno wszystkich wpisanych do bazy, jak i tych wybranych. Można wybrać opcję sortowania *według tytułów* – ułożenie nazw w kolejności alfabetycznej – lub *według numerów* – układ nazw zespołów w kolejności od najmniejszego do największego numeru zespołu (zbioru) w obrębie jednego archiwum.

W celu sprawnego przeglądania i przeszukiwania informacji zgromadzonych w COIA ze wszystkich archiwów utworzono specjalną wersję „Przeglądarki”, która umożliwi jednocześnie przeglądanie całego zasobu lub wybór konkretnego archiwum, którego zasób można przeszukiwać.

SEZAM został wyposażony w jeden najbardziej typowy wzorzec raportu, który umożliwia wydruk spisu zespołów w tradycyjnej, nieco tylko zmodyfikowanej formie, bez konieczności tworzenia nowego zapytania i raportu z poziomu FoxPro. Od tradycyjnego wzoru spisu zespołów, obowiązującego w archiwach państwowych, różni go tylko 3 elementy. Po pierwsze, sposób

zapisu numeru zespołu został poszerzony o ciąg dalszy numeru. W przypadku informacji o zespole, zbiorze lub zbiorze szczątków zespołów ciąg dalszy numeru występuje w postaci „000”. W przypadku informacji o sukcesji lub szczątku zespołu w zbiorze, ciąg dalszy numeru oznacza kolejność w obrębie zespołu lub zbioru i jest poprzedzony numerem tego zespołu lub zbioru. Po drugie, kolejność zapisu nazw zespołów jest jednakowa: zawsze jako pierwsza występuje nazwa polska (główna), a na drugim miejscu wpisywana jest nazwa obcojęzyczna, o ile taka istnieje⁶. Po trzecie wreszcie, w kolumnie „Daty krańcowe” w pierwszej linii podawane są daty właściwe (daty gromadzenia⁷), a pod nimi w nawiasach kwadratowych anteriora i posteriora (daty powstawania⁸), o ile występują w zespole lub zbiorze.

Fakt, iż SEZAM został opracowany na platformie programu FoxPro, umożliwia pracę z danymi w tym programie (dalsze wyszukiwanie, sortowanie, wybieranie, obliczanie, tworzenie zapytań i raportów, drukowanie, eksportowanie do innych baz danych itp.). Dane zapisywane są w 4 tabelach: daty.dbf, nazwy.dbf, pomoce.dbf i zespoły.dbf. Poza tym SEZAM zawiera tworzoną i aktualizowaną w Centralnym Ośrodku Informacji Archiwalnej tabelę archiwa.dbf, w której umieszczane są informacje adresowe o instytucjach przechowujących archiwalia.

Opisana powyżej aplikacja stosowana jest od 1996 r. w archiwach państwowych. Rozpowszechniana jest na specjalnie przygotowanych dyskietkach instalacyjnych i wyposażona w podręcznik użytkownika, zawierający zasady wpisywania i wyszukiwania danych (wraz z przykładami) oraz opis techniczny bazy danych. Do zainstalowania i korzystania z programu niezbędne są: komputer kompatybilny z IBM PC z procesorem 386 lub lepszym, 1 stacja dyskietek o pojemności 1,44 MB, karta grafiki VGA, system operacyjny MS-DOS wersja 5.0 lub późniejsza oraz Windows działające w trybie rozszerzonym (lub Windows 95), minimum 4 MB RAM (zalecane 8 MB) – na pojedynczym komputerze (jeżeli komputer jest włączony do sieci np. Windows for Workgroups, posiadanie 8 MB RAM może okazać się niezbędne – uzależnione jest to od konfiguracji komputera i sieci), dysk twardy posiadający minimum 3 MB wolnego miejsca (do zainstalowania pakietu). Jeżeli chce się korzystać z podprogramu do drukowania raportów lub szerzej wykorzystywać dane zawarte w tabelach, należy posiadać system zarządzania relacyjnymi bazami danych FoxPro wersja 2.5.

---

⁶ Zasady formułowania tytułów zespołów (zbiorów itp.) archiwalnych, których twórcy nosili nazwy obcojęzyczne wprowadzone zarządzeniem nr 9 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 16 marca 1968 r.

⁷ Por. *Międzynarodowy standard*, dz. cyt., s. 16.

⁸ Por. *Tamże*, s. 13.